

*О. Я. Домінська,
к. е. н., старший викладач, Львівський Національний Аграрний Університет*

АНАЛІЗ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ (УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

*О. Ya. Dominska,
Ph.D in Economics, senior lecturer, Lviv National Agrarian University*

PRICING ANALYSIS OF FLAX (UKRAINIAN AND FOREIGN EXPERIENCE)

У статті розкрито суть поняття ціноутворення. Проаналізовано розвиток льонарської галузі як в Україні, так і у світі. Досліджено динаміку виробництва льону-довгунця в Україні. Визначено причини занепаду льонарства в Україні. Проведений аналіз цін на волокно та насіння льону-довгунця в Україні за останнє десятиріччя. Виокремлено основні фактори, які впливають на ціну льону-довгунцю. Визначено головні підходи до розробки системи ціноутворення на льон-довгунець в світі.

The article studies the concept of pricing. Analyzes the development lonesco industry both in Ukraine and in the world. Dynamics of production of flax in Ukraine. Identify the causes of the decline of the flax production in Ukraine. The analysis of prices for the fiber and seeds of flax in Ukraine over the last decade. The main factors that affect the price of flax. Identifies the key approaches to the development of the pricing system for flax in the world.

В статъе раскрыта суть понятия ценообразования. Проанализировано развитие льонарської отрасли как в Украине, так и в мире. Исследована динамика производства льна-долгунца в Украине. Определены причины упадка льноводства в Украине. Проведенный анализ цен на волокно и семена льна-долгунца в Украине за последнее десятилетие. Выделены основные факторы, которые влияют на цену льна-долгунца. Определены главные подходы к разработке системы ценообразования на лен-долгунец в мире.

Ключові слова: *ціна, ціноутворення, метод ціноутворення, цінова політика, регулювання цін, цінові фактори.*

Key words: *Price, pricing, pricing method, pricing policy, price regulation, pricing factors.*

Ключевые слова: *цена, ценообразования, метод ценообразования, ценовая политика, регулирование цен, ценовые факторы.*

Постановка проблеми. Ключову роль у розвитку вітчизняного льонарства відіграє створення збалансованої і ефективної системи цін на українському ринку льону. Різноманітні цінові інструменти і методи повинні бути направлені на регулювання, відродження та поступальний розвиток льонарства. Цінові процеси, що відбуваються на ринку льону, надзвичайно складні і різноманітні. З одного боку, цінова політика є складовою частиною економічної політики держави, з інший – при визначенні вартості льону-довгунцю необхідно враховувати цілий ряд аспектів. Крім виробничих і ринкових факторів, значний вплив на формування ціни на льон-довгунець мають регуляторні та фінансово-законодавчі механізми, і всі ці процеси в сукупності визначають складність процесів ціноутворення на даному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання системи ціноутворення на ринку льону розглядалися такими науковцями як Андрушенко В.М. [1], Божкова В.В. [2], Грабовський В.А. [3],

Клименко П.М. [3], Косарева І.П. [4], Кравчук Н.І. [5], Муравйов О.В. [4], Рябченко І.М. [2], Сафонов Ю.М. [9], Сукрушева Г.О. [4], Чухліб А.В. [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На даний час існує значна кількість публікацій, присвячених проблемі ціноутворення на сільськогосподарських підприємствах. Однак недостатньо розглянутими є аспекти ціноутворення льону-довгунцю як в Україні, так і у світі.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей ціноутворення льону-довгунцю як в Україні, так і за кордоном.

Виклад основного матеріалу. Система ціноутворення – складний і динамічний багатофакторний процес, здатний підтримувати конкурентоспроможність підприємства, забезпечувати його платоспроможність та стійкість. В свою чергу ціна – це кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець – купити одиницю товару [4, с. 95].

Як економічний інструмент ринкової економіки ціна суттєво впливає на ефективність підприємницької діяльності підприємств, створюючи умови для забезпечення їхньої фінансової сталості та економічної незалежності. Саме ціна акумулює в собі рівень успіху підприємства, що знаходить своє вираження в обсягах продажів та розмірі прибутку від реалізації продукції. У цілому вона сприяє активізації діяльності підприємств на вітчизняному ринку [2, с. 74].

Льон-довгунець є стратегічною сільськогосподарською культурою та джерелом натурального волокна в Україні, з якого можна виготовляти широкий асортимент побутових тканин і технічних виробів. Він є традиційною культурою сільськогосподарських товаровиробників північних та західних регіонів України [5].

В Україні льон-довгунець вирощують у Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській та Херсонській областях. Серед європейських країн льон-довгунець вирощують у Франції, Росії, Німеччині, Польщі, Чехії, Угорщині та Бельгії.

Світовий досвід свідчить, що продукція з льону-довгунця завдяки унікальним властивостям (гігроскопічності, екологічності, гігієнічності) та багатогранності використання і надалі буде користуватися попитом. Останніми роками галузь льонарства знаходиться в катастрофічному становищі. Спад виробництва і реалізації продукції з льону-довгунця супроводжувалися різким скороченням посівних площ під льон-довгунець, зменшенням виробництва і реалізації продукції льонарства [10].

Аналізуючи виробництво льону-довгунця в Україні протягом 1990-2014 років можна дійти висновку, що посівна площа зменшилася на 171,1 тис. га, а валовий збір - на 107,2 тис. т відповідно, див. рис. 1.

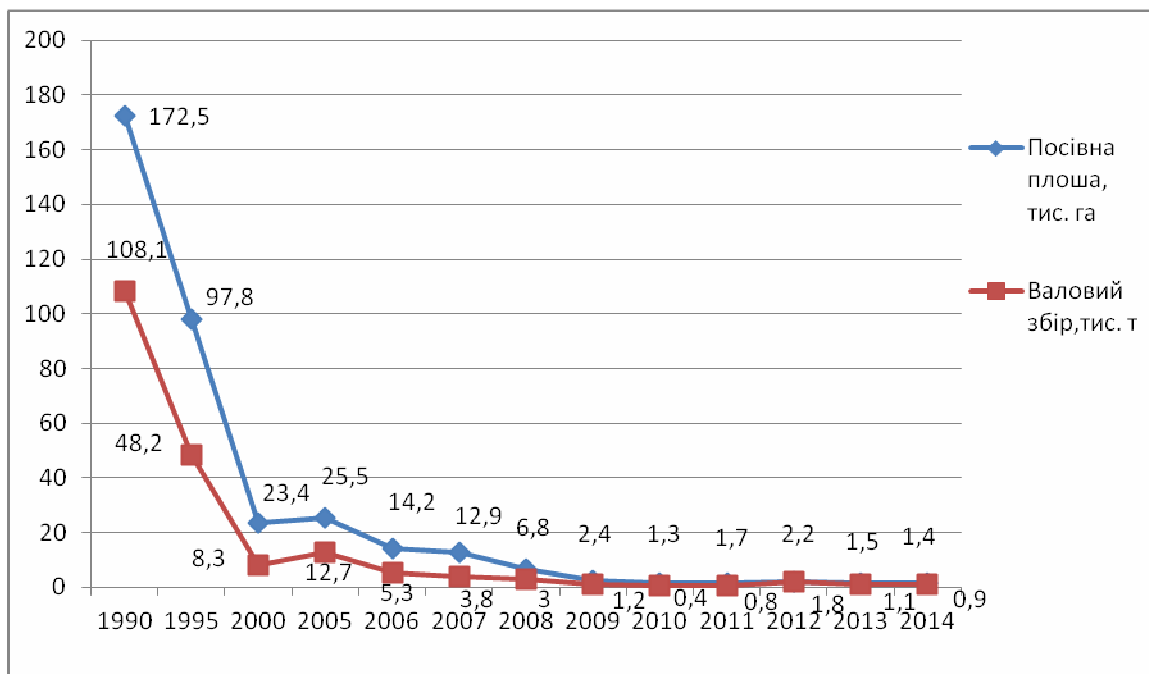

Рис. 1. Динаміка виробництва льону-довгунця в Україні у 1990-2014 роках*

*Джерело: [6]

За обсягом виробництва олійних культур льон посідає п'яте місце, поступаючись ріпаку, сої, соняшнику та гірчиці. За дотримання технології вирощування культури урожайність олійного льону може перевищувати 20 ц/га. Проте фактично показники вирощування олійного льону є значно нижчими. За останнє десятиліття найвищого рівня урожайності було досягнуто у 2006 році, а саме 12 ц/га, тоді як у 2007-му вона становила 4,7 ц/га. Суттєві зміни за визначений період мали й площі вирощування культури. Якщо у

2008 році врожай збирали з площі 24 тис. га, то у 2011 вона становила 58,7 тис., що на 39% перевищує середньорічні показники за останніх 10 років [8].

Причини, які викликали таке падіння, багато, основні з них: порушення цінового паритету між галузями льонопереробного комплексу. Використовуючи своє монопольне становище, льонозаводи диктують виробникам сировини занижені ціни, які не гарантують окупності власних витрат; темпи зростання собівартості льонопродукції значно перевищали темпи зростання цін, що призвело до падіння рентабельності; відсутність мотивації та стимулювання сільськогосподарських виробників до вирощування льону; ліквідація та реорганізація великих сільськогосподарських підприємств, які традиційно займалися вирощуванням льону; підвищення вартості та погіршення якісного насіннєвого матеріалу; відсутність або недостатнє виконання необхідних агротехнічних заходів та сівозмін [9].

В основі ефективності виробництва продукції є ціна реалізації та її собівартість. У 2014-2015 роках ціни на насіння льону мали значні коливання. Якщо на початку сезону таке насіння закуповували по 4 тис. грн/т, то на початку лютого 2015 року його вартість підвищилася до 10 тис. грн. На це вплинуло здебільшого знецінення гривні. Разом з тим, такі ціни значно перевищують вартість іншого олійного насіння. Для порівняння: ціна за 1 тону соняшнику в цей період становила 7,6 тис. грн, сої — 8,0 тис. грн. Загалом цінова ситуація на внутрішньому ринку влаштовує виробників, що позитивно впливає на кінцеві результати господарювання [7].

Сучасні сорти льону - довгунця дають змогу отримувати підприємствам льонотресту номером 1,5 - 2,0, однак в процесі післязбиральної доробки якість сировини погіршується до номера 1,0 і нижче [10].

Продати на переробку нестандарт, де вміст волокна менш ніж 5%, дорожче 150 грн за тону практично неможливо. Стандарт починається з № 0,5 і закінчується № 2. Базовим для розрахунку ціни є №1: він коштує 100 дол./т. Крок на $\pm 0,25$ означає плюс чи мінус 100 грн. Найрентабельнішими для умов України є № 1–1,25: саме під таку тресту спроектоване вітчизняне переробне обладнання. Тобто з найкращої льонотрести № 2 неможливо узяти все те довге волокно, що там міститься: переробні машини його рвуть, і воно переходить у розряд короткого, а відповідно і дешевшого.

Проведений аналіз цін на волокно та насіння льону-довгунця в Україні за останні 6 років свідчить про значне підвищення ціни починаючи з 2007 р. (табл. 1).

Таблиця 1.
Показники цін на продукцію льону-довгунцю у 2005-2013 р.*

Показники	Роки								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ціна на насіння, грн./т	4200	4000	2700	3524	3560	3670	3810	3730	3795
Ціна на льоноволокно, грн./т	1942	1384	2606	1588	4625	4487	4520	4480	4507

*Джерело: [6]

Аналіз динаміки цін на льонопродукцію в Україні за 2005-2013 рр. показує постійне зростання цін на льоноволокно і насіння льону. У зв'язку зі збільшенням закупівельних цін на льоноволокно Китаєм, відбулося значне підвищення цін на льоноволокно (з 1942 у 2005 р. до 4507 грн/т у 2013 р.).

Способи і методи державного впливу на ціноутворення на льон-довгунець в різних країнах неоднакові і залежать від внутрішніх (виробничих) та зовнішніх (ринкових) факторів, див. рис. 2.

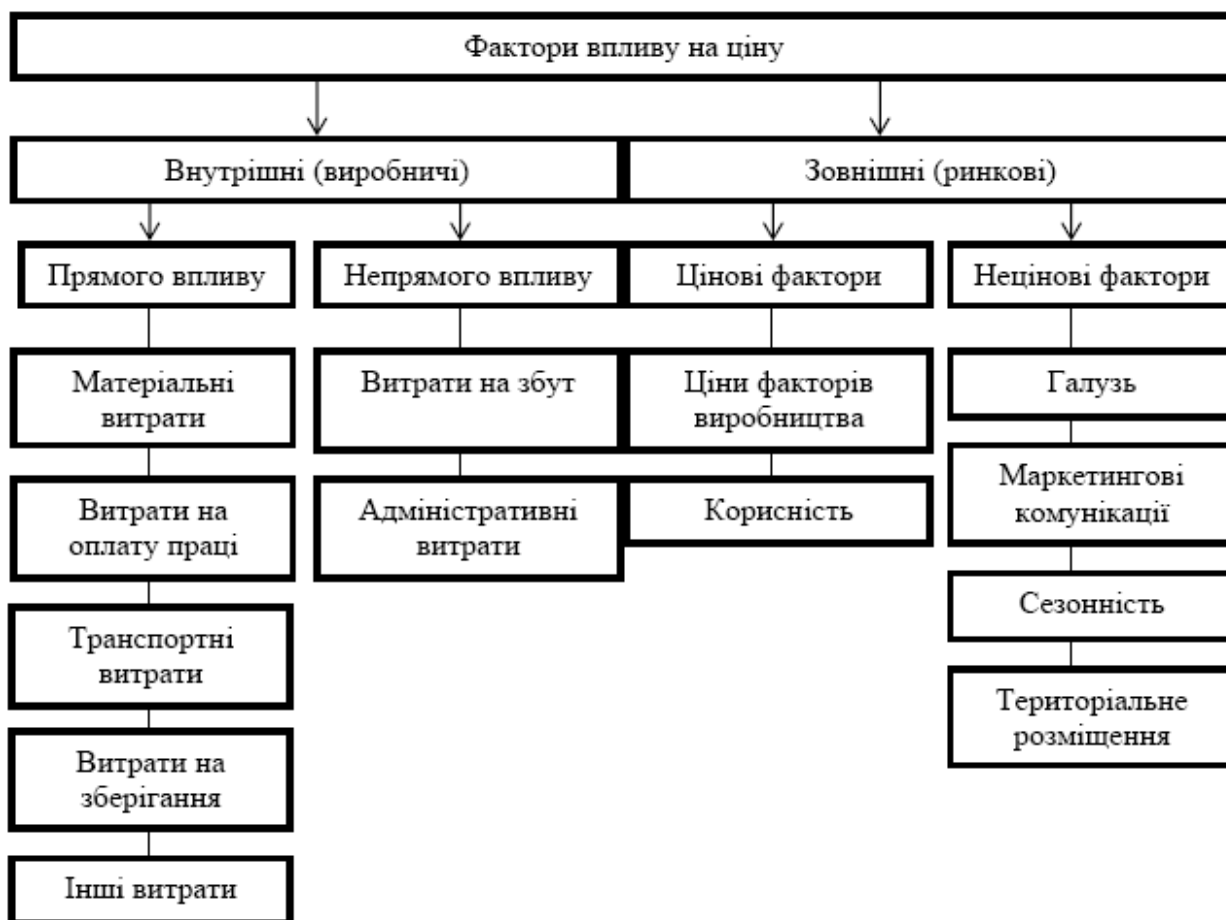

Рис. 2. Основні фактори впливу на ціну льону-довгунцю*

* Джерело: узагальнено автором на основі [4]

Ціноутворення на льон-довгунець значною мірою залежить від державного регулювання, що пов'язано з деякими особливостями, характерними для даного ринку.

Разом з тим у всьому світі не існує повністю вільного або повністю регульованого ціноутворення. Як правило, застосовується змішана система – поєднання регульованих державою і вільно призначаються цін (табл. 2).

Таблиця 2.

Основні підходи до розробки системи ціноутворення на льон-довгунець в світі*

Країна	Порядок формування цін	Методи регулювання цін
Франція	Державне регулювання, вільне ціноутворення	Ресстрація цін
Росія	Державне регулювання	Пряме регулювання
Німеччина	Державне регулювання, вільне ціноутворення	Непряме регулювання, еталонне ціноутворення
Польща	Вільне ціноутворення	Непряме регулювання
Чехія	Державне регулювання, вільне ціноутворення	Непряме регулювання
Угорщина	Державне регулювання	Пряме регулювання
Бельгія	Державне регулювання	Ресстрація цін

* Джерело: власна розробка автора

Метод ціноутворення – метод розрахунку ціни товару з урахуванням витрат виробництва, середнього прибутку, а також з урахуванням попиту й пропозиції. Найбільш уживаними методами ціноутворення є:

- метод повних витрат;
- метод граничних витрат;
- метод прямих витрат;
- метод визначення ціни на базі стандартних витрат виробництва;
- метод цільової норми прибутку [3].

Світовий досвід дозволяє виділити такі системи ціноутворення на ринку льону: централізовану (ціна встановлюється на базі виробничих витрат та витрат обігу); ринкову або вільну (ціна встановлюється на базі взаємодії попиту та пропозиції) змішану (поєднує в собі вільні та регульовані ціни).

Система державного регулювання цін практично в усіх країнах із розвинутою ринковою економікою однакова й передбачає:

– встановлення верхніх і нижніх меж коливання цін та індикативної або умовної ціни, яку прагне підтримувати держава;

– продаж нешвидкокопсувної льонарської продукції з метою товарної інтервенції і підтримки бажаного рівня цін.

Політика аграрних цін і фермерських доходів у розвинених країнах передбачає організацію стеження за динамікою низки економічних показників:

– витрати виробництва за групами спеціалізованих льоногосподарств (країни ЄС) або за видами льонівиробництва (США);

– паритет цін на льонарську продукцію;

– прибутковість галузі льонівиробництва [1].

В цілому, державне регулювання льонопромислового сектору економіки через підтримку льонівиробників є пріоритетним напрямом стратегічної аграрної політики більшості розвинених країн. Незважаючи на те, що Україна в дещо інших умовах, ніж розвинені країни, розглянутий досвід дуже корисний для розвитку та підтримки льонарської галузі.

Висновки. Отже, сьогодні на ціну льонопродукції в Україні впливають такі чинники: природно-кліматичні умови; нестабільність і сезонний характер отримання продукції; якість льонопродукції; баланс попиту і пропозиції, а також рівень світових цін на льоноволокно та насіння льону. Уже впродовж останніх декількох років витрати виробників на вирощування льону та їх переробку є основним чинником у формуванні ціни на ринку.

Список використаних джерел.

1. Андрущенко В.М. Державне регулювання сільського господарства / В.М. Андрущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Economics/15_122739.doc.htm

2. Божкова В.В. Систематизація методів маркетингового ціноутворення / В.В. Божкова, І.М. Рябченко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 74-80

3. Клименко П.М. Ціна медичної послуги / П.М. Клименко, В.А. Грабовський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12KMPCMP.pdf>

4. Косарева І.П. Основи управління процесом ціноутворення на промислових підприємствах / І.П. Косарева, Г.О. Сукрушева, О.В. Муравйов // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2013. – № 1 (21). – С. 94-104

5. Кравчук Н.І. Стан та шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції льонарства / Н.І. Кравчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2008/08knikpl.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.

6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Привабливість олійного льону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/2664-pryvablyvist-oliinogo-lionu.html>

8. Привабливість олійного льону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://alfa-agro.com.ua/news/url/privablivist_olijnogo_lionu

9. Сафонов Ю.М. Стратегія і структура: економічний стан потенціал сировинного комплексу текстильної промисловості України / Ю.М. Сафонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=472>

10. Чухліб А.В. Аналітична оцінка виробництва продукції льонарства в Україні / А.В. Чухліб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-chuhlib-av-analitichna-otsinka-virobnitstva-produktsiyi-lonarstva-v-ukrayini/>

References.

1. Andrushenko, V.M. “Derzhavne rehulivannia silskoho hospodarstva”, [Online], available at: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Economics/15_122739.doc.htm

2. Bozhkova, V.V. and Riabchenko, I.M. (2012), “Systematyzatsiia metodiv marketynhovoho tsinoutvorennya”, *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 4, pp. 74-80

3. Klymenko, P.M. and Hrabovskiy, V.A. “Tsina medychnoi posluhy”, [Online], available at: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12KMPCMP.pdf>

4. Kosarieva, I.P. Sukrusheva, H.O. and Muraviov, O.V. (2013), “Osnovy upravlinnia protsesom tsinoutvorennya na promyslovykh pidpriemstvakh”, *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, vol.1 (21), pp. 94-104.

5. Kravchuk, N.I. "Stan ta shliakhy pidvyschennia konkurentospromozhnosti produktii lonarstva", [Online], available at: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2008/08knikpl.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1.
6. Ofitsiyni sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Online], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. "Pryvablyvist oliinoho lonu", [Online], available at: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/2664-pryvablyvist-oliinogo-lionu.html>
8. "Pryvablyvist oliinoho lonu", [Online], available at: http://alfa-agro.com.ua/news/url/privablyvist_olijnogo_lonu
9. Safonov, Yu.M. (2011), "Stratehiia i struktura: ekonomichni stan potentsial syrovynnoho kompleksu tekstylnoi promyslovosti Ukrainy", *Efektivna ekonomika*, vol.2, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=472>
10. Chukhlib, A.V. "Analitychna otsinka vyrobnytstva produktii lonarstva v Ukraini", [Online], available at: <http://intkonf.org/ken-chuhlib-av-analitychna-otsinka-virobnitstva-produktsiyi-lonarstva-v-ukrayini/>

Стаття надійшла до редакції 18.10.2015 р.